

Пакистаном, і після виведення США з Афганістану в серпні 2021 року напруга між Талібаном (етнічно рух передусім пов'язаний з пуштунами) та Пакистаном посилилася. Не стали відносини кращими і після повернення Талібану до влади у 2021 р.

Серед відомих представників цієї нації можна виокремити лауреатку Нобелівської премії миру Малалу Юсуфзаї, яка у своїх спогадах багато уваги приділила історії пуштунів загалом та її рідному племені Юсуфзаї зокрема і відверто розповіла про злочини Талібану в її рідній провінції Сват у Пакистані [1].

Література:

1. Малала Юсуфзаї. Я – Малала. Історія незламної боротьби за право на освіту. К., 2016.
2. Nourzhanov K., Amin Sai Kal. The Spectre of Afghanistan. Security in Central Asia. I. B. Taurus, 2020.
3. Quddus S. A. The Pathans. Lahore, 1987.
4. Sir Olaf Caroe. The Pathans. Book Staff, 1973.
5. Tilak Dewasher. The Pashtuns: A Contested History. Harper Collins, 2022.

УДК 94

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-414-9-2>

Бубенок О. Б.

ORCID: 0000-0002-0104-6081

доктор історичних наук, професор,

провідний науковий співробітник відділу Євразійського степу

Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

ПОХОВАЛЬНИЙ ОБРЯД І РОДОПЛЕМІННА СТРУКТУРА КОЧОВИХ СОЦІУМІВ (ПИТАННЯ КОРЕЛЯЦІЇ)

Ключові слова: кочівники, поховальний обряд, роди і племена, скіфи, давні тюрки, огузи, пізні номади.

У сучасній номадознавчій літературі остаточно не утвердилася єдина думка щодо того, як співвідносилися поховальні традиції кочівників з етносоціальною структурою їхніх об'єднань, що відображалось

в існуванні союзів племен, племен та окремих родових груп. Дослідники середньовічних номадів вважають, що поховальний обряд відображає етнічну належність номадів. Водночас не уточнювалося, що під цим малось на увазі. А проте скіфологи, спираючись на докладний опис поховальних традицій скіфів, який нам залишив Геродот, схильні були вважати, що кожне плем'я античних номадів мало особисті поховальні традиції. Тому археологи, які досліджували у степах поховальні пам'ятки античних скіфів, схильні були виділяти з їхнього середовища поховання “царських скіфів”, “скіфів-кочівників” та ін. Але чи насправді це так? Чи можна повністю підтримувати такий підхід? Можливо, остаточне вирішення цього питання допоможе в майбутньому археологам більш коректно інтерпретувати поховальні пам'ятки номадів.

Зазначимо відразу, що провідна роль в етнічній атрибуції поховальних пам'яток кочівників завжди відводилася інформації письмових джерел. Але водночас дуже часто їхні дані не збігалися з результатами археологічних розкопок. Як приклад можна навести інформацію китайської хроніки “Тан-шу” про похорони каганів давніх тюрків у VI–VII ст. Як свідчать ранньосередньовічні автори, тюркських каганів ховали, здійснивши обряд трупоспалення. Проте й досі ні в Центральній Азії, ні на суміжних територіях таких поховань не знайдено. Це можна пояснити, наприклад, тим, що китайські автори описали похоронні звичаї лише одного, головного, племені давніх тюрків. Хоча вони могли описати і звичаї лише одного харизматичного клану (роду), який традиційно називають “Ашина”.

Можна згадати також детальний опис поховальної церемонії шляхетного огуза, що нам залишив на початку X ст. арабський мандрівник Ібн Фадлан. Як свідчить Ібн Фадлан, у 922–923 рр. огузи мешкали у степах на схід від Волги. Він став свідком смерті та похорону дуже заможного огуза. За словами Ібн Фадлана, небіжчика поховали в підземній камері з великою кількістю речей і при цьому забили кілька сотень (!) коней. Шкіру і черепи цих коней помістили на дерев'яне перекриття над могилою та над усім цим насипали курган. Цікаво, що практично такі самі поховання кочівників були виявлені на території Донецької області. Дослідники справедливо пов'язали їх з огузами-торками. Проте в місцях найбільшої концентрації огузів-сельджуків в XI ст. – у Середній Азії та Малій Азії – таких поховань ще досі не виявлено. Звідси стає зрозуміло, що Ібн Фадлан описав поховальні традиції не всіх огузів. Але не зрозуміло, де описаний поховальний обряд мав поширення – серед представників кількох племен, одного племені чи кількох родових груп.

Археологи, які досліджують поховальні традиції середньовічних кочівників, співвідносять свої знахідки з даними письмових джерел про перебування певних груп номадів на обраних територіях у визначений час.

Це потребує дуже точного хронологічного датування археологічних об'єктів. На жаль, це не завжди можливо. Тому на сьогодні поширені в археологічній літературі терміни на кшталт “печенізькі поховання”, “мадярські поховання”, “половецькі поховання” тощо не завжди можуть бути коректними. Водночас узагалі може ігноруватись таке питання, як визначення родової або племінної належності поховань кочівників Середньовіччя.

Здавалось би, для вирішення порушених питань можна широко залучити етнографічні відомості про кочівників Євразії та інших регіонів світу. Проте докладна наукова фіксація поховальних традицій кочівників Старого світу розпочалась лише в XIX ст., коли ідеологія цих номадів зазнала значного впливу таких світових релігій, як іслам, буддизм та християнство. Однак до XX ст. у степах Центральної Азії та Південного Сибіру зберігались окремі групи номадів, поховальні традиції яких не зазнали впливу світових релігій. Насамперед ідеться про частину тувинців, хакасів, алтайців, шорців та ін. Проте етнографи, описуючи поховальні традиції цих народів, практично не надали інформації про кореляцію таких понять, як похоронна церемонія і родоплемінна структура цих кочових і напівкочових соціумів. Можливо, у майбутньому дослідникам пощастить знайти таку інформацію етнографічного характеру в архівах.

УДК 141

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-414-9-3>

Бурдуланюк Х. Б.

ORCID: 0009-0003-2696-7201

магістр

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ЕДО ЯК ПЕРІОД ВЕЛИКИХ ЗМІН У СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЯПОНІЇ

Ключові слова: період Едо, Токугава Іеясу, шьогунат Токугави, Середньовіччя.

Зараз Японія є однією з найцікавіших країн для мандрівників з усього світу. Дивовижна культура захоплює, традиції вражають, а багаторічна історія нікого не може залишити байдужим.